

fairly well studied, as well as their approach to the Scriptures, the internal Karaite discourse regarding the prophethood or false prophethood of Jesus and Muhammad remains an exceptionally under-researched matter. In my paper, I shall analyse the ambiguity (and not infrequently, directly opposing views) concerning the prophethood or false prophethood of Jesus and Muhammad, spanning from the proto-(or early) Karaites of the 8th century, such as Abu-Isa al-Isfahani, Mishwaya al-Ukbari and Anan ben David, through an important early modern time anti-Christian polemic work *Hizzuq Emunah* by Isaac of Troki (which was translated to major European languages, including Latin), right through to the later Eastern European Karaite intellectuals, such as Avraham Firkovich, Toviyy Levi-Babovich and Seraya Shapshal, who called upon their co-religionists to accept the prophethood of Jesus and Muhammad as well as 21st-century Israeli Karaites who, under the influence or even pressure of Israeli mainstream Rabbinic establishment, categorically deny prophethood of Jesus and Muhammad.

DOI <https://doi.org/10.36059/978-966-397-530-6-51>

Ар'є Ольман
Ph.D., дослідник
Академія івриту
м. Єрусалим, Ізраїль

ТРИ ПОГЛЯДИ СУЧАСНОГО ОРТОДОКСАЛЬНОГО ІУДАЇЗМУ НА ХРИСТІАНСТВО

Ключові слова: іудаїзм, християнство, міжрелігійні відносини.

1. Погляд “на”

Підвалини доброзичливого ставлення ортодоксів до християнства було закладено видатним представником т. зв. Modern Orthodoxy рабином та філософом Йосефом Довом Га-леві Соловейчиком зі США, що надрукував есеї “Confrontation” (Tradition, 6:2, pp. 5–9, 1964. Reprinted in: Soloveichik J. A Treasury of Tradition, Hebrew Publishing Co, NY, 1967). У цьому есеї він ретельно розробив керівні принципи, які допускали участь ортодоксального іудаїзму в міжконфесійному діалозі. Його учень, рабин Шломо Ріскін, вирішив, що такий діалог є не тільки можливим, а й потрібним, і протягом багатьох років намагався втілювати мрії свого учителя в життя. У 2008 році він заснував

організацію Center for Jewish – Christian Understanding and Cooperation (CJCUC). У 2012 р. CJCUC здобула почесне звання “Посла доброї волі Держави Ізраїль”. Організація запровадила багато програм та подій щонайменше до 2022 р. Ще одна ініціатива рабина Шломо Піккіна – декларація “To Do the Will of Our Father in Heaven” (<https://www.ccjr.us/dialogika-resources/documents-and-statements/jewish/orthodox-2015dec4>), заява ортодоксальних рабинів щодо доброзичливого ставлення до християнства (здебільшого католицького та протестантського). Вона зібрала багато підписів із числа ліберальних ортодоксальних рабинів.

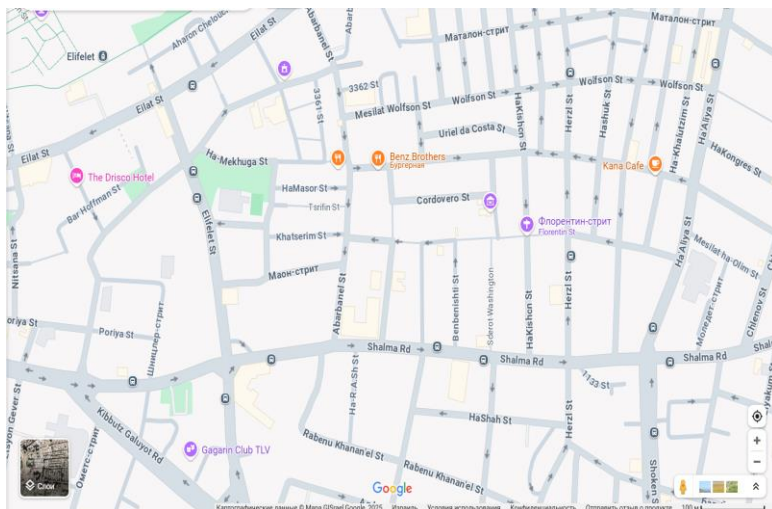
Інший провідний лідер ортодоксального єврейства XX ст. – Любавицький ребе Менахем-Мендл Шнеєрсон (1902–1994). Тисячі його посланників могли – за потреби – працювати разом із християнськими діячами у справах протидії антисемітизму (<https://www.globenewswire.com/news-release/2020/03/02/1993289/0/en/The-International-Coalition-of-National-Security-Advisors-ICNSA-launches-series-of-workshops-worldwide-and-creates-a-Legal-Defense-Fund-to-fight-slander.html>). У 1983 р. ребе Шнеєрсон запропонував запровадити в американських загальних школах “хвилину мовчання” на початку першого уроку, аби учні усіх націй та вірувань міркували в цю хвилину про Бога і тим починали свій день. Цього звичаю дотримуються в школах США і понині. Ребе Шнеєрсон підкреслював: “Заповідь благодійності зобов’язує як євреїв, так і неєвреїв, і наше завдання – навчити цього ті народи, що навколо нас, щоб ці люди допомагали одне одному і ставили нужденних на ноги. Якщо всі люди та всі народи віритимуть в одного Творця та допомагатимуть одне одному, мир наблизиться до Божественної мети” (виступ на свято Лаг ба-омер 1990 р.).

Головний рабин України рав Моше Асман, відданий прихильник хасидизму Хабад, у березні 2025 р. запросив до України пастора Марка Бернса, духівника президента США Д. Трампа, влаштував пасторові поїздки до Бучі, Ірпеня та Бородянки, а також зібрав для нього форум із представниками багатьох конфесій України.

2. Погляд “повз”

Ортодоксальні євреї не люблять хрест. Навіть при заснуванні кварталу Флорентин, що з часом приєднався до Тель-Авіва, євреї докладали зусилля, щоб не робити в районі хрестоподібних перехресть.

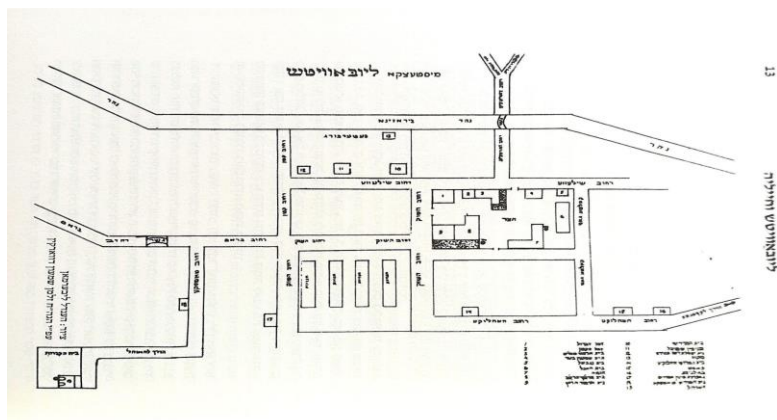
Знак “плюс” у релігійному суспільстві досі пишуть без нижньої вертикальної палички.

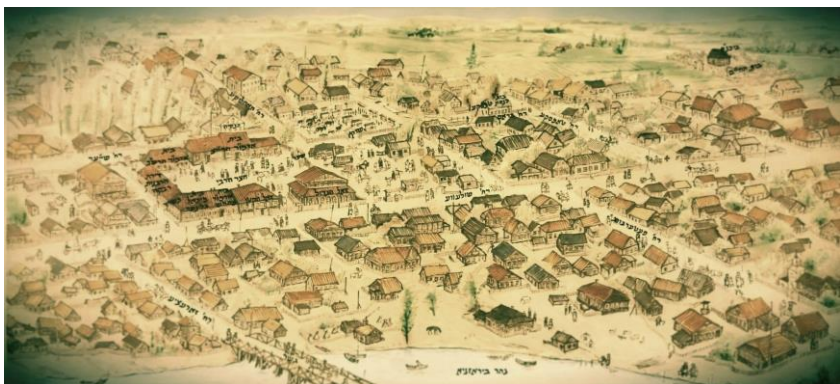
У багатьох хасидів світу існує звичай не вчити Тору ввечері 25 грудня, “щоб не підтримувати нашим вивченням Тори цей день”.

3. Погляд “крізь”

Цей погляд може поєднуватися з третім поглядом – “крізь”: дивимося і не бачимо. Ось план білоруського містечка Любавічі, родинного гнізда Любавіцьких ребе, на початку ХХ сторіччя, що був зроблений по пам’яті Залманом-Шімоном Дворкіним, колишнім учнем тамошній єшиви, і малюнок за ним:

Прямокутний двір з будівлями у середині – місто мешкання Любавіцьких ребе та їхня єшива (за наших часів відновлена), поряд – ринок.

А це – пейзаж містечка Любавічи в 1812 р., майстер – Альбрехт Адам, погляд з півдня-заходу, тобто з ринку, і сучасні світлини:

Але Залман-Шімон Дворкін цю церкву не згадав і не накреслив, бо не бачив.

DOI <https://doi.org/10.36059/978-966-397-530-6-52>

Бойчун М. Д.

ORCID: 0000-0002-3840-5367

здобувачка Ph.D.

*Інститут Старого Заповіту Халле-Віттенберзького університету
імені Мартіна Лютера
м. Халле, Німеччина*

ЗЕСВ БЕН-ХАЇМ: ІНТЕРВ'Ю-АВТОБІОГРАФІЯ “ВІД МОСТИСЬК ДО ЄРУСАЛИМУ” ТА САМАРИТАНСЬКІ СТУДІЇ

Ключові слова: Зесв Бен-Хаїм, Мостиська, Академія івриту в Єрусалимі, самаритянський іврит та арамейська.

Зесв Бен-Хаїм (івр. זְסֵב בֶּן-חַיִּים בִּלְבִּי, уродж. Вольф Гольдманн, 28 грудня 1907 р., м. Мостиська – 6 серпня 2013 р., м. Єрусалим) – мовознавець, професор івриту в Єврейському університеті (1955), автор-редактор “Історичного словника івриту” (1956), член Ізраїльської академії наук (1966), президент Академії івриту в Єрусалимі (1973).

Надзвичайно цінним джерелом не лише з погляду біографії вченого, а й щодо культурного, релігійного, освітнього й соціального життя